

Motion till riksdagen 2009/10:U202

av **Hans Linde m.fl. (v)**

Latinamerika

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut.....	2
3	Inledning	3
4	En svensk utrikespolitik för Latinamerika	4
4.1	En samlad svensk strategi för Latinamerika.....	4
4.2	Sveriges diplomatiska representation i Latinamerika.....	5
5	EU:s associeringsavtal med Latinamerika.....	5
5.1	Associeringsavtal med Colombia?	7
6	Mänskliga rättigheter.....	7
6.1	Demokratin i Latinamerika – framstegen & bakslagen.....	8
6.1.1	Bolivia	8
6.1.2	Colombia	8
6.1.3	El Salvador	9
6.1.4	Honduras	9
6.1.5	Kuba	10
6.1.6	Venezuela	11
6.1.7	Peru.....	11
6.2	Kvinnors rättigheter	11
6.2.1	Fallet Colombia	12
6.2.2	Demokrati och rättvisa för alla?	12
6.2.3	Den sociala ojämlikheten – vem får betala?	13
6.3	Hbt-personers rättigheter.....	14
6.3.1	Argentina & Brasilien.....	14
6.3.2	Bolivia	14
6.3.3	Colombia	15
6.3.4	Ecuador.....	15
6.3.5	Kuba	15
6.3.6	Mexiko	15
6.3.7	Uruguay.....	15
7	Fackliga rättigheter.....	16

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska återkomma med en heltäckande strategi för ett ökat svenskt samarbete och utbyte med Latinamerika.
2. Riksdagen begär att regeringen ska återkomma till riksdagen med besked om hur svensk diplomatisk närvaro kan utökas i Latinamerika.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör agera inom EU för att associeringsavtalet med Centralamerika ska omarbetas så att det tar sin utgångspunkt i hållbar utveckling, fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom EU bör verka för att ett framtida associeringsavtal med Colombia villkoras med en markant och varaktig förbättring när det gäller de mänskliga rättigheterna och att landet har börjat inleda en fredsprocess.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land, som medlem i såväl EU som FN, ska kräva att den colombianska regeringen ska uppfylla sin skyldighet att garantera säkerheten och de mänskliga rättigheterna för sin befolkning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom ramen för EU och FN bör agera för riktade sanktioner mot de ansvariga för militärkuppen i Honduras.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige tydligt ska fördöma USA:s ekonomiska blockad mot Kuba och kräva att man omgående upphäver densamma.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land, som medlem i såväl EU som FN, bör agera för att varje latinamerikanskt land ska respektera den grundläggande mänskliga rättigheten att kvinnor ska ha tillgång till lagliga och säkra aborter.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige inom ramen för sitt utvecklingssamarbete bör utöka det politiska såväl som ekonomiska stödet till hbt-rörelsens arbete i Latinamerika.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige bör verka för att EU:s pågående förhandlingar om associeringsavtal med Centralamerika och Andibuska gemenskapen kopplas till tydliga krav på att länderna ratificerar ILO:s åtta kärnkonventioner.

3 Inledning

Under det senaste decenniet har stora och grundläggande förändringar skett i Latinamerika. Efter att i decennier varit en kontinent känd för kupper, militärjuntor, förföljelse och grova och omfattande brott mot de mänskliga rättigheterna har vi i land efter land kunnat se hur demokratiskt valda vänsterregeringar tillträtt makten. I land efter land har demokratin konsoliderats, samhällsgrupper som tidigare exkluderats från inflytande har inkluderats i samhällsutvecklingen och respekten för de mänskliga rättigheterna har stärkts, både de medborgerliga och de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Latinamerika har brutit sig loss från rollen som USA:s bakgård för att bli en aktiv och självständig aktör i världssamfundet.

Den brokiga vänstervåg vi sett svepa över Latinamerika har sin grund i ett djupt folkligt missnöje efter 20 år av nyliberal politik som har fördjupat den sociala krisen och cementerat de ständigt växande orättvisorna.¹

Första steget togs i Venezuela genom maktskiftet 1998. Efter detta har regimskifte skett från höger till vänster i Brasilien, Chile och Argentina; sedan Bolivia, Ecuador och Nicaragua; nyligen Paraguay och i sommar El Salvador.

Efter tio år med vänsterpolitik i Latinamerika är det sociala reformer inom en lång rad områden som har präglat kontinenten. Orättvisa konstitutioner från svunna tider har efter demokratiska folkomröstningar bytts ut mot moderna författningar. Arbetet med att öka antalet läs- och skrivkunniga har gett resultat och utbildningen bland de fattigaste har ökat. Enligt organisationen Cepal har antalet fattiga latinamerikaner minskat med 15 miljoner under 2000-talet, mest dramatiska är fattigdomsminskningarna i Venezuela och Argentina.

Framstegen är många, men det är även utmaningarna inför framtiden. När Latinamerika nu äntligen har vänt bort blicken från USA och i stället upptäckt varandra innebär det förhoppningsvis ett ökat självförtroende att lägga grund för en politik som utrotar fattigdomen, minskar ojämlikheten mellan män och kvinnor och stärker respekten för de mänskliga rättigheterna.

Men de framsteg som gjorts kan inte tas för givna. I flera latinamerikanska länder har politiska grupper, framför allt på högerkanten, visat att man inte tvekar att ta till odemokratiska medel för att stoppa dagens utveckling. Sommarens kupp i Honduras är en tragisk påminnelse om detta. Trots att USA:s politik mot Latinamerika tycks ha förändrats i en positiv riktning med Barack Obama som president är det fortfarande en utrikespolitik som utgår från USA:s ekonomiska och säkerhetspolitiska intressen, vilket inte minst visat sig genom USA:s planer att stärka sin militära närvaro i Colombia inom ramen för "Plan Colombia".

¹1980 levde enligt FN 120 miljoner latinamerikaner, 41 procent av befolkningen, i fattigdom. År 2000 hade antalet ökat till 220 miljoner, 45 procent av befolkningen. Kontinenten har störst ojämlikhet i världen vad gäller resursfördelningen: de tio rikaste procenten av befolkningen har 84 gånger större inkomst än de tio fattigaste. I t.ex. Brasilien har den sociala ojämlikheten gått tillbaka till samma nivå som 1981.

Fel! Okänt namn på

I några av Latinamerikas länder är förföljelser av oppositionella, polisiärt och militärt överväld och mord på journalister och fackligt aktiva fortfarande alldeles för vanligt förekommande. Colombia utmärker sig på detta område, men även i Mexiko är situationen ytterst allvarlig. Den organiserade brottsligheten, där narkotika spelar en central roll, fortsätter att vara ett stort problem i båda dessa länder och växer även i Peru. Värt att notera är att dessa tre länder är de enda större länder i Latinamerika där USA-lojala högerregeringar fortfarande sitter kvar vid makten.

Vänsterpartiet har inte ambitionen att i denna motion ge en heltäckande bild av utvecklingen i Latinamerika, det låter sig inte göras i en motion. Vi har valt att lyfta fram områden där vi ser att Sverige kan spela en positiv roll. Vi har särskilt valt att uppmärksamma kvinnors och hbt-personers situation på kontinenten och de fackliga rättigheterna.

4 En svensk utrikespolitik för Latinamerika

Vänsterpartiet är övertygat att Sverige kan spela en positiv roll i Latinamerika, bl.a. genom att stödja kvinno-, urbefolknings-, arbetar- och hbt-rörelsernas kamp för sina mänskliga rättigheter. För att Sverige ska kunna spela en sådan roll krävs att vi agerar konsekvent och trovärdigt står upp för de mänskliga rättigheterna, de medborgerliga såväl som de ekonomiska, sociala och kulturella.

Tyvärr kan vi konstatera att den borgerliga regeringen har valt att nedprioritera relationerna till Latinamerika och förminska Sveriges roll på kontinenten till att enbart kritisera Venezuela och Kuba. De omfattande brotten mot de mänskliga rättigheterna i Colombia, Peru och Mexiko ignoreras i stort och förstärker bilden av en regering som har dubbla måttstockar för mänskliga rättigheter. Det har blivit uppenbart att den nuvarande regeringen låter den s.k. transatlantiska länken, med andra ord relationerna till USA, styra vårt förhållningssätt till Latinamerika. Det är hög tid för Sverige att formulera en svensk utrikespolitik som stödjer ett demokratiskt, rättvist och oberoende Latinamerika.

4.1 En samlad svensk strategi för Latinamerika

Vänsterpartiet önskar att se ett utvecklat samarbete och utbyte mellan Sverige och länderna i regionen, inom såväl handel, ekonomi, forskning, fattigdomsbekämpning som fredsfrämjande arbete, demokrati och mänskliga rättigheter. Vi vill bygga vidare på de starka band som finns mellan Sverige och Latinamerika och som har byggts upp av de många invandrade med latinamerikansk bakgrund i Sverige, de starka svenska solidaritetsrörelserna med Latinamerika och Sveriges utvecklingssamarbete på kontinenten.

Tyvärr har utvecklingen under senare år gått i motsatt riktning. När det gäller utvecklingssamarbete har Vänsterpartiet de senaste åren hårt kritiserat

den sittande regeringen bl.a. för urfasningen av biståndet till El Salvador och Nicaragua, och neddragningarna fortsätter. I årets budgetproposition minskar det totala biståndet till Latinamerika med hela 34 procent under 2010.

Vänsterpartiet menar att Sverige genom ett långvarigt engagemang i regionen har byggt upp en hög grad av trovärdighet och kompetens som nu slösas bort när plötsliga och snabba urfasningar leder till att väl fungerande projekt i all hast får läggas ner.

Ett land som El Salvador har naturligtvis förändrats i grunden sen Sverige inledde sitt samarbete med landet i slutet av 1970-talet. Det betyder dock inte att behoven av hjälp inte fortfarande är omfattande. Freden och demokratin i landet kan inte tas för givna, ojämlikheten är bland de högsta i världen och långt ifrån alla har tillgång till utbildning och hälsovård. Drygt 20 procent av El Salvadors befolkning är analfabeter och 37 procent lever i fattigdom enligt UNDP.

Vänsterpartiet anser att det är hög tid att Sverige utvecklar och breddar utbytet och samarbetet med Latinamerika. Vi anser därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med en heltäckande strategi för ett ökat svenskt samarbete och utbyte med Latinamerika. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.2 Sveriges diplomatiska representation i Latinamerika

Vänsterpartiet hörde till dem som kritiserade regeringen hårt för den nedläggning av ambassaden i Nicaragua som nyligen genomfördes. Tvärt emot regeringen efterstävlar Vänsterpartiet ett utökat diplomatiskt engagemang i Latinamerika.

Vänsterpartiet menar att Sveriges diplomatiska närvaro i Latinamerika behöver förstärkas och anser därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med besked om hur svensk diplomatisk närvaro kan utökas i Latinamerika. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 EU:s associeringsavtal med Latinamerika

Handel och handelsregler är centrala för möjligheterna för ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning. Många är de exempel på hur orättvisa handelsregler hindrat utveckling och i stället fördjupat fattigdom och klyftor. Vad Latinamerika behöver är en handelspolitik som motverkar dagens ojämlika förhållanden. Men när Sveriges högerregering korthugget och ensidigt upprepar sitt mantra om hur frihandel och investering ger tillväxt och välstånd menar Vänsterpartiet i stället att frihandel utan rättvisa – eller tillväxt utan solidarisk fördelningspolitik – inte gör någon skillnad för världens fattigaste. Frihandel kräver likvärdiga förutsättningar, och så ser tyvärr inte världen ut i dag.

Fel! Okänt namn på

Associeringsavtal är de mest långtgående avtal som EU sluter med länder eller grupper av länder. Sen 2007 förhandlar EU med Andinska gemenskapen (Colombia, Peru, Bolivia och Ecuador) och Centralamerika (Costa Rica, Guatemala, Honduras, Nicaragua, El Salvador) om associeringsavtal. Vänsterpartiet har tidigare lagt fram en motion om de avtal EU förhandlar med Latinamerika ("EU:s associeringsavtal med Centralamerika och Andinska gemenskapen", mot. 2008/09:U257) men finner anledning att ta upp frågan om avtalen även i denna motion eftersom förhandlingarna ännu inte är slutförda.

I Sverige driver Latinamerikagrupperna och Fian kampanjen Rent mjöl där man bl.a. kräver att förhandlingarna ska öppnas upp för folkrörelser i Latinamerika och Europa, att avtalen ska främja utveckling, fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter såsom rätten till mat samt att de s.k. Singaporefrågorna² ska exkluderas från avtalen. Detta är krav som Vänsterpartiet stödjer.

Associeringsavtalen har fått hård kritik av enskilda regeringar, men framför allt från sociala rörelser och det civila samhället i både Latinamerika och Europa. Tanken är att avtalen ska vila på tre ben: politisk dialog, utvecklings-samarbete och handel. Tyvärr har det dock visat sig att EU:s nya handelsstrategi (Global Europe: competing in the world) har fått större inflytande på förhandlingarna än vad EU:s samstämmighetspolicy har fått. Handelsstrategin slår bl.a. fast att handelspolitiken ska underlätta för europeiska företag att konkurrera på världsmarknaden och säkra tillgången till råvaror. Således tar EU i förhandlingarna mycket liten, eller ingen, hänsyn till fattiga människors behov. I stället ligger tyngdpunkten på att stärka europeiska storföretags intressen på bekostnad av länders handlingsutrymme att välja sin egen politik för att bekämpa hunger och fattigdom.

När EU i förhandlingarna driver på för en liberalisering av fattiga länders ekonomier, mot vad som kallas "frihandel", ger detta en felaktig illusion av att det handlar om rättvisa spelregler. Så är inte fallet. I stället är risken överhängande att avtalen som EU förhandlar om kommer att få långtgående negativa effekter på stora delar av industrin och jordbruket i berörda länder. Konkurrensen mellan latinamerikanska småbönder och det hårt subventionerade europeiska industrijordbruket är på intet sätt fri och det sker inte på några som helst jämlika villkor. Det är inte svårt att räkna ut vem som kommer att gå segrande ur denna konkurrens på "lika villkor".

Som en protest mot att EU bara har haft handel för ögonen i förhandlingarna, och alltmer drivit processen mot ett rent frihandelsavtal, meddelade Ecuadors regering i somras att man drar sig ur förhandlingarna. Detta efter att man utan framgång vid ett flertal tillfällen föreslagit ändringar som även inkluderade de andra "två benen", dvs. politisk dialog och bistånd. EU fortsätter förhandlingarna med övriga länder i Andinska gemenskapen.

²Singaporefrågorna handlar bl.a. om investeringsavtal och begränsar i praktiken staters möjligheter att ställa krav på utländska investerare, vilket innebär att ländernas politiska handlingsutrymme och politikernas möjlighet att styra investeringarna så att de på bästa sätt gynnar landets utveckling inskränks. Dessa möjligheter har i princip alla industriländer använt sig av på olika sätt under delar av sin utveckling.

I förhandlingarna med Centralamerika är dock läget annorlunda. Efter att en oväntad paus i förhandlingarna plötsligt uppstod i och med militärkuppen i Honduras i juni lades alla förhandlingar om associeringsavtal plötsligt åt sidan. Detta eftersom EU önskar förhandla avtal där även Honduras ingår. Nu inväntas en lösning på den konflikten. Vänsterpartiet anser att Sverige, som ordförandeland i EU, bör ta tillfället i akt och använda denna för Centralamerika så viktiga respit till att agera för att förändra avtalen. Den svenska regeringen bör agera inom EU för att associeringsavtalet med Centralamerika ska omarbetas så att det tar sin utgångspunkt i hållbar utveckling, fattigdomsbekämpning och mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.1 Associeringsavtal med Colombia?

Ett av de länder som EU förhandlar med om framtida associeringsavtal är Colombia. Det ger EU möjligheter att sätta tryck på den colombianska regeringen för att förmå den att vidta åtgärder så att de mänskliga rättigheterna verkligen ska respekteras. Här finns också möjligheter att förmå den att inleda en reell fredsprocess.

Sverige bör inom EU verka för att ett framtida associeringsavtal med Colombia villkoras med en markant och varaktig förbättring när det gäller de mänskliga rättigheterna, och landet har börjat inleda en fredsprocess. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Mänskliga rättigheter

För Vänsterpartiet är demokrati och mänskliga rättigheter inte förhandlingsbara. Vi försvarar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna där mötesfrihet, organisationsfrihet, strejkrätt, yttrandefrihet samt allmänna, fria och hemliga val framhålls som nödvändiga beståndsdelar i ett demokratiskt samhälle. Lika stor vikt läggs vid sociala framsteg och förbättrade levnadsvillkor. Det innebär att rätten till arbete, utbildning, bostad, vård, omsorg och kultur är nödvändig för ett människovärdigt liv och ett demokratiskt samhälle. Vänsterpartiet står upp för de mänskliga rättigheterna oavsett var, när eller med vilka motiv de kränks och inskränks. Detta är vår utgångspunkt när vi analyserar situationen i Latinamerika, oavsett om det gäller Colombia och Peru eller Kuba och Venezuela.

När alla människor på allvar har möjlighet att bestämma över sina egna liv kan verklig demokrati uppnås. Tyvärr är detta långt ifrån verkligheten för åtskilliga fattiga och utsatta människor i Latinamerika i dag.

Fel! Okänt namn

6.1 Demokratin i Latinamerika – framstegen & bakslagen

I Latinamerika, och framför allt i Centralamerika, är många länder fortfarande ”unga demokratier” med åtskilliga brister vad gäller demokratiska processer såväl som rättssäkerhet. Trots detta har stora framsteg skett i arbetet med att skapa större ekonomisk och social rättvisa och utveckla demokratin, det medborgerliga inflytandet och deltagandet i det politiska beslutsfattandet. Det har skett på många olika sätt och på olika nivåer och inneburit att respekten för såväl de medborgerliga som de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna stärkts. Men utvecklingen har inte varit entydig, utmaningarna är fortfarande många och på vissa områden har det skett negativ utveckling när det kommer till respekten för de mänskliga rättigheterna.

6.1.1 Bolivia

Bolivia har under flera år präglats av stora demokratiska framsteg. Det största framsteget var segern för Evo Morales och hans parti MAS (Rörelsen för socialism) som 2005 överlägset vann presidentvalet. Morales blev den första demokratiskt valda presidenten i Bolivia med rötter i urbefolkningen och innebar en radikal omläggning av landets utveckling, där ursprungsbefolkning för första gången inkluderades i samhällets utveckling. Sen dess har bl.a. ett omfattande arbete mot fattigdom inletts och en ny konstitution röstats fram av folket, vilken framför allt överför makt från den rika eliten till urbefolkningen. Tyvärr har den tidigare politiska och ekonomiska eliten i Bolivia visat att man inte tvekar att ta till odemokratiska medel för att störta den av folket valda regeringen. Det är därför extra viktigt att Sverige på alla sätt stödjer det bolivianska folket och dess demokratiskt valda regering. Vänsterpartiets syn på utvecklingen i Bolivia har mer utförligt beskrivits i motionen ”Fattigdomsbekämpning och kampen för demokrati i Bolivia” (mot. 2006/07:U207).

6.1.2 Colombia

Colombia är utan tvekan det land i Latinamerika där brotten mot de mänskliga rättigheterna är mest omfattande. Bara förra året drevs 380 000 människor på flykt, en ökning med nästan 25 procent jämfört med året innan. I dag är antalet internflyktingar i Colombia mellan tre och fyra miljoner personer. I hela världen är det bara Sudan som har fler internflyktingar.

Vänsterpartiet anser att de stridande parternas övergrepp mot civilbefolkningen är oacceptabla. Den humanitära situationen i landet är ytterst allvarlig och övergreppen mot fackligt aktiva, oppositionella, oberoende journalister och ursprungsbefolkningen är omfattande och grova.

Liksom den colombianska juristkommissionen anser Vänsterpartiet att huvudansvaret för merparten av dessa omfattande och grova brott mot de mänskliga rättigheterna vilar på Colombias regering. Men ansvaret vilar också på USA, som genom sin militära närvaro i landet backar upp regimen och länder som Sverige som bemött de omfattande övergreppen med tystnad

Fel! Okänt namn på

och ursäkter. Vänsterpartiet har utvecklat sin syn på utvecklingen i Colombia i motionen ”Colombia” (mot. 2006/07:U235).

Vänsterpartiet menar att de colombianska myndigheterna måste börja med att erkänna konsekvenserna av konflikten. Annars kan befolkningens mänskliga rättigheter aldrig tillgodoses. Sverige i sin tur måste såväl som enskilt land som medlemsland i EU och FN, kräva att den colombianska regeringen ska uppfylla sin skyldighet att garantera säkerheten och de mänskliga rättigheterna för sin befolkning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.1.3 El Salvador

Den senaste i raden av demokratiska landvinningar på kontinenten var när vänsterfronten FMLN:s kandidat Mauricio Funes vann presidentvalet i El Salvador och landet kunde genomföra ett fredligt regeringsskifte efter Arena-partiets 20-åriga maktinnehav. Det blodiga inbördeskriget 1980 till 1992, som krävde 75 000 liv, har förbytts till en på flera sätt framgångsrik fredsprocess. Presidentvalet var en historisk seger för demokratin och för vänstern, men också ett historiskt nederlag för högern i El Salvador och Latinamerika.

6.1.4 Honduras

Det tydligaste bakslaget för demokratin och de mänskliga rättigheterna i Latinamerika på många år var den militära statskuppen i Honduras i juni då den demokratiskt valda presidenten Manuel Zelaya avsattes.

Kuppen väcker minnen från tidigare decenniers militärdiktaturer i Latinamerika och påminner om att det inte går att ta de demokratiska framstegen i Latinamerika för givna.

I en demokrati får politiker som gör fel chansen att förklara sig i en rätts-säker process, och om folket så önskar, röstas personen bort i kommande val. Avsättningen av Zelaya strider mot demokratins grundprinciper. EU:s agerande har inte varit tillfredsställande och Sverige har inte som ordförandeland utnyttjat möjligheten att tydligt försvara demokratin i Honduras och kräva att Zelaya återinsätts samt att honduransk militär och polis inte använder övervåld vid demonstrationer.

USA och IMF har använt ekonomiska påtryckningsmedel mot Honduras och EU bör göra detsamma. EU borde utnyttja pågående förhandlingar om ett associeringsavtal med Centralamerika, där Honduras är en av parterna (se vidare under avsnittet EU:s associeringsavtal med Latinamerika).

I november planeras val i Honduras. Ett fritt och demokratiskt val förutsätter att Zelaya återinstalleras och att ledarna för kuppen inte tillåts att organisera valet. Tyvärr har ledarna för kuppen under de pågående förhandlingarna tydligt visat att de är ointresserade av en lösning inom demokratins ramar. Sverige bör därför inom ramen för EU och FN agera för riktade sanktioner mot de ansvariga för militärkuppen i Honduras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn nå

6.1.5 Kuba

Få länder, om något, i Latinamerika får så mycket uppmärksamhet i Sverige som Kuba. Men utvecklingen på Kuba är inte entydig, stora sociala framsteg har uppnåtts samtidigt som brotten mot de medborgerliga rättigheterna är omfattande. Den negativa betydelsen av USA:s blockad mot Kuba kan inte heller underskattas.

Kuba uppfyller inte de nödvändiga krav som måste ställas på en demokrati, och brott mot de mänskliga rättigheterna fortsätter att förekomma, yttrande-, press- och mötesfriheten är kraftigt begränsad och det saknas möjligheter att bilda och/eller organisera sig i fria och oberoende fackföreningar. Amnesty International rapporterar att det fortfarande finns 57 kubanska samvetsfångar, vilket otvetydigt är 57 för mycket. Vänsterpartiet önskar se en demokratisering och en ökad respekt för de mänskliga rättigheterna på Kuba, men en sådan process måste formas av det kubanska folket självt.

Vänsterpartiet ser samtidigt att sociala framsteg gjorts på det efterrevolutionära Kuba. Kuba lever i flera hänseenden upp till de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som ryms inom FN:s konvention för mänskliga rättigheter. Kuba bedriver även ett omfattande socialt solidaritetsarbete i många latinamerikanska länder som uppskattas av kontinentens fattiga och sjuka. Även när det gäller en hållbar utveckling utmärker sig Kuba. Enligt Världsnaturfondens (WWF) årsrapport "Living Planet Report 2006" är Kuba det enda landet i världen som lever upp till kriterierna på en hållbar utveckling såväl avseende social välfärd som ekologiskt avtryck.

Men att man på Kuba har gjort sociala framsteg ursäktar inte på något sätt bristerna i medborgerliga rättigheter på ön. Men inte heller kan den ekonomiska blockad som har hållits vid liv av USA i decennier ursäktas med hänvisning till brott mot mänskliga rättigheter på Kuba. Blockaden är, bland mycket annat, en starkt hämmande faktor för en utveckling mot demokratin och bör således inte stödjas. Den påverkar dessutom miljoner kubaners möjlighet att få tillgång till mediciner och medicinsk teknik och är därmed avgörande för deras hälsa. Till detta kan fogas att olika FN-program vid åtskilliga tillfällen har drabbats av indragna leveranser av vacciner, sprutor och annan medicinsk utrustning när tillverkare fått veta att produkter och material är tänkt att användas på Kuba.³

Vänsterpartiet delar FN:s generalförsamlings kritik mot USA:s blockad mot Kuba. I oktober föregående år röstade i princip alla av de 192 medlemmarna än en gång för ett upphävande av USA ekonomiska blockad, handelsblockad och finansiella blockad. Endast USA, Israel, Marshallöarna och Palau röstade mot. Amnesty betecknar embargot som omoraliskt och anser att det bör hävas. Vänsterpartiet delar denna åsikt. Det är helt oacceptabelt att en regering, i detta fall USA:s, beslutar om sanktioner som så uppenbart drabbar en hel befolkning. Sveriges regering måste tydligt fördöma blockaden och

³ Enligt rapporten The US embargo against Cuba: Its impact on economic and social rights som publicerades av Amnesty International för bara några veckor sen.

kräva att USA omgående upphäver densamma. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.1.6 Venezuela

Sedan Hugo Chávez tillträdde som president i Venezuela 1999 har landet i grunden förändrats. Denna utveckling har i huvudsak varit positiv, genom att stora grupper i det venezolanska samhället som tidigare exkluderats från beslutsfattandet nu inkluderas och genom att landets enorma oljeinkomster har använts för att bekämpa fattigdom och analfabetism. Samtidigt har kritik riktats mot regimen från bl.a. Amnesty International för inskränkningar av yttrandefriheten, denna kritik måste tas på allvar. Även Venezuelas fördjupade förbindelser och stöd till auktoritära stater som Iran och Vitryssland förtjänar att ifrågasättas. Samtidigt är det uppenbart att det största hotet mot demokratin och de mänskliga rättigheterna i Venezuela kommer från de delar av oppositionen som visat, bl.a. genom militärkuppen 2002, att man inte tvekar att ta till odemokratiska medel för att avsätta den folkvalda regeringen. USA har i sammanhanget under George W Bush spelat en starkt negativ roll genom sitt stöd till militärkuppen.

6.1.7 Peru

Peru utmärker sig som ett av de latinamerikanska länderna genom de fortsatta omfattande brotten mot de mänskliga rättigheterna. Ett tydligt exempel är den peruanska polisens övervåld mot ursprungsbefolkningen som i juni 2009 protesterade mot regeringens beslut att tillåta utländska företag att exploatera delar av Amazonas. Så många som 60 personer kan ha dödats under polisens attacker mot demonstranterna. Tyvärr är detta bara ett exempel bland många på hur stora grupper i det peruanska samhället exkluderas från beslutsfattandet och får såväl sina medborgerliga som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter kränkta.

6.2 Kvinnors rättigheter

Rätten till laglig och säker abort är en grundläggande mänsklig rättighet, en rättighet som kränks och inskränks i alldeles för hög utsträckning i Latinamerika. Av världens hårdaste abortlagstiftningar står nästan alla att finna i latinamerikanska länder. Siffror från FN visar att 97 procent av världens länder har en lagstiftning som skyddar kvinnans liv. Bara ett fåtal länder sticker ut i denna statistik, och i princip alla dessa ligger på den latinamerikanska kontinenten. Vatikanstaten, där kvinnor i princip saknas, samt det skamliga lilla hörnet av Europa och EU – Malta – är de enda länderna utanför Latinamerika som valt en abortlagstiftning där kvinnans liv offras till förmån för ett totalt abortförbud. Båda dessa länder präglas i hög grad av en konservativ katolicism, vilket även världens övriga länder med totalt abortförbud gör – El Salvador, Honduras, Nicaragua, Chile och Dominikanska republiken.

Fel! Okänt namn på

I alla dessa länder tvingas små flickor allt oftare att föda barn som tillkommit genom våldtäkt. Oftast handlar det om våldtäkter inom familjen; en pappa, en kusin eller någon annan våldsam man som finns i flickornas närhet. Med sina egna liv som insats ska dessa våldtagna barn föda barn.

Ländernas lagstiftningar slår även mot kvinnor och flickor som behandlas för livshotande sjukdomar där behandling riskerar att döda fostret, t.ex. cancer eller hjärtsjukdomar. Läkare i Nicaragua berättar att de inte längre tillåts ge nödvändig behandling för livshotande sjukdomar till gravida kvinnor och flickor p.g.a. abortlagstiftningen. Amnesty International beskriver situationen i just Nicaragua som ett "skräckscenario där barn tvingas föda barn och där gravida kvinnor dör för att de nekas nödvändig behandling även när deras liv är i fara". En läkare undrar uppgivet vilka alternativ som erbjuds "en tioåring som utsatts för våldtäkt" eller "en cancersjuk kvinna som nekas behandling för att hon är gravid".

6.2.1 Fallet Colombia

Utöver de nämnda ländernas abortlagstiftningar återstår ett 30-tal länder i Latinamerika som alla har en mycket restriktiv lagstiftning där abort enbart tillåts vid våldtäkt, incest och när kvinnans liv är i fara. Ett av dessa länder är Colombia, som dock hörde till länderna med totalt abortförbud tidigare.

När det gäller oönskade graviditeter och illegala aborter skiljer sig Colombia inte nämnvärt från övriga Latinamerika. Varje år utförs mellan 350 och 400 000 illegala aborter i landet. Dödsfall orsakade av illegala aborter är den tredje största dödorsaken bland kvinnor och den vanligaste dödsorsaken bland kvinnor i fertil ålder. Av dem som utsätts för sexuellt våld i Colombia är en tredjedel flickor under 14 år. Tonårsgraviditeterna är vanliga i hela Latinamerika och så många som en tredjedel av kontinentens kvinnor blir mödrar i tonåren. I Colombia ökar antalet oönskade barn drastiskt och studier visar att 52 procent av barnen i landet föds mot sina mödrars vilja.

År 2005 bestämde sig Colombias kvinnorrörelse, med hjälp av Monica Roas röst, för att kräva att författningsdomstolen skulle förklara landets lagstiftning om totalt abortförbud som stridande mot landets författning. Man menade att lagen stred mot de internationella konventioner som Colombia skrivit under.

Året därpå gav Monica Roas kamp utdelning när Colombias högsta domstol slutligen röstade igenom beslutet att en kvinna får genomgå abort vid graviditet orsakad genom våldtäkt och incest, eller ifall kvinnans eller fostrets liv är i fara. Det var en stor seger för Colombias kvinnor.

Förhoppningen är förstås också att fler länder ska kunna använda sig av fallet Colombia, men sannolikheten är tyvärr inte alltför stor eftersom respektive länders nationella författning ser så olika ut.

6.2.2 Demokrati och rättvisa för alla?

Utvecklingen i Latinamerika är på många sätt i grunden positiv. Att det i dag sitter någon form av vänsterregeringar i Brasilien, Bolivia, Venezuela, Ecuador, Paraguay, Chile, Argentina, Uruguay, Nicaragua, El Salvador och tills

alldeles nyligen även i Honduras avspeglar sig i en kamp för jordreformer, för rättvisare fördelning av resurserna och nationellt självbestämmande på en kontinent som än i dag präglas av starkt ojämn fördelning av resurserna. Den politiska uteslutningen av stora grupper, främst från urbefolkningen, har resulterat i att inkluderande demokrati har kommit att bli en viktig fråga för den latinamerikanska vänstern.

I kampen för rättvisa har även latinamerikanska kvinnor intagit nya positioner i samhället. Man deltar på många håll i de offentliga debatterna, man har höga positioner på en rad områden – inklusive ministerposter och t.o.m. statsministerposter.

Med denna överlag så positiva utvecklingen i bakhuvudet är det därför med stor besvikelse som Vänsterpartiet konstaterar att Latinamerikas kvinnor fortfarande inte äger rätten till sitt eget privatliv, sin egen kropp och sin egen sexualitet.

Kvinnorna stod sida vid sida med männen när kontinenten successivt frigjorde sig från militärens diktaturer, men väl i maktens korridorer har det alltför ofta råkats trampa på kvinnornas rättigheter. Men kanske är det ena bara en konsekvens av det andra. När kyrkan tappar makt på ett område stramar man åt extra hårt på ett annat. Och den aggressiva machismen, kombinerad med den patriarkala kvinnosyn som dominerat Latinamerika i sekler, verkar alltid gå hand i hand med den katolska kyrkan.

Tyvärr ser inte heller framtiden alltför ljus ut. Fallet Colombia, och inte minst Mexico Citys radikala abortlagstiftning från 2007⁴, är de enda ljusglimtarna. I övrigt är det faktiskt så att utvecklingen snarast ser ut att gå tillbaka – med fler länder som skärpt sin abortlagstiftning de senaste åren än motsatsen.

På denna machismens och katolicismens kontinent är det bara två länder som sticker ut i positiv bemärkelse; Kuba och Puerto Rico, samt staden Mexico City. Riktig föregångare i sammanhanget är Kuba. Redan 1965, tio år före Sverige, insåg Kuba att kvinnan själv – inte samhället – äger rätten till kvinnans kropp.

6.2.3 Den sociala ojämlikheten – vem får betala?

Precis som i resten av världen hänger frågan om fri abort samman med social ojämlikhet. På Kuba är sjukvården gratis, och därmed kan alla kvinnor som behöver det få en abort genomförd. I det ojämlika Mexiko var det därför av yttersta vikt att man i Mexiko City såg till att den fria aborten blev i princip gratis och gällde även för oförsäkrade personer. Därmed når man även de lägsta samhällsklasserna, utan vilka en social reform som denna skulle vara helt lönlös. Inte minst på en kontinent där runt 44 procent är fattiga. Varje år betalar tusentals fattiga latinamerikanskor priset med sina liv, som en direkt följd av komplikationer i samband med aborter. Uppskattningsvis görs 3,7 miljoner olagliga aborter varje år i regionen.

⁴År 2007 införde den av vänstern styrda staden Mexiko City fri abort t.o.m. vecka 12 i graviditeten, trots hårt motstånd från katolska kyrkan och president Calderóns högerparti.

Fel! Okänt namn på

Sverige kan spela en positiv roll i arbetet med att förbättra kvinnors situation i Latinamerika. Vikten av jämställdhets- såväl som rättighetsperspektiv i utvecklingssamarbetet är grundläggande utgångspunkter för den löpande dialogen med länderna i Latinamerika. Sverige bör som enskilt land såväl som medlemsland i EU och FN, agera för att varje latinamerikanskt land ska respektera den grundläggande mänskliga rättigheten att kvinnor ska ha tillgång till lagliga och säkra aborter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Hbt-personers rättigheter

Latinamerika är en kontinent i förvandling, och det omfattar synen på hbt-personer. I takt med att demokratins segertåg drar över kontinenten ökar även respekten för hbt-personers rättigheter. På få andra kontinenter har situationen för hbt-personer, åtminstone juridiskt, så snabbt förbättrats under det gångna decenniet som i Latinamerika. Samtidigt är utmaningarna många, inte minst när det kommer till att bekämpa den diskriminering som de facto drabbar hbt-personer.

Kyrkan och konservativa krafter gör i dag vad man kan för att exempelvis förhindra införandet av äktenskap för samkönade par. Men faktum kvarstår att jämlikhet – oavsett sexuell läggning – är en del av den demokratiseringsprocess som sveper över Latinamerika. Den stärkta respekten för yttrandefrihet, förenings- och mötesfrihet i alltfler länder har stärkt hbt-personers ställning, men behovet av stöd till Latinamerikas modiga hbt-rörelse är fortfarande stort. Sverige bör inom ramen för sitt utvecklingssamarbete utöka det politiska såväl som ekonomiska stödet till hbt-rörelsens arbete i Latinamerika. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3.1 Argentina & Brasilien

I Argentinas federala distrikt Buenos Aires och delstaten Rio Negro har man under året infört partnerskap för samkönade par som ger par som levtt tillsammans i minst två år vissa av äktenskapets rättsverkningar. Detsamma gäller för den brasilianska delstaten Rio Grande do Sul.

6.3.2 Bolivia

Bolivia är ett av de mest värdekonserverna länderna i Latinamerika. Religionen och katolska kyrkan har ett enormt inflytande över media och samhällsdebatt i landet.

När landets nya konstitution drevs igenom kämpade Bolivias hbt-personer för att få igenom kravet på partnerskap, men misslyckades tyvärr. Författningen innehåller dock andra positiva delar – bl.a. ett tydligt förbud mot diskriminering p.g.a. sexuell läggning och könsidentitet samt en särskild paragraf om sexuella rättigheter. Dessutom definieras staten numera som sekulär i stället för katolsk, vilket innebär att det kan bli enklare att stifta nya lagar i rätt riktning i framtiden.

6.3.3 Colombia

Parlamentet har ännu inte kunnat enas om en partnerskapslag, men i praktiken har nu landets författningsdomstol genom olika utslag gett samkönade par samma rättigheter som ogifta heterosexuella par på alla områden, såsom arv, pensioner och socialförsäkringar.

6.3.4 Ecuador

Landets nya författning, som godkändes i en folkomröstning under hösten 2008, ger skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet. Enligt artikel 68 i författningen garanteras samkönade par samma rättigheter som inom äktenskapet, förutom möjligheten att gemensamt adoptera barn. Man arbetar på en partnerskapslag.

6.3.5 Kuba

De senaste åren har det hänt mycket på Kuba då det gäller rättigheter för hbt-personer. I nuläget går man igenom alla lagar för att försäkra sig om att det inte finns kvar rester av lagar som diskriminerar hbt-personer. Ett förslag till ändring av lagstiftningen så att alla ska åtnjuta samma rättigheter, oavsett sexuell läggning, hade som mål att helt likställa samkönade och olikkönade förhållanden. I detta arbete lyckades dock katolska kyrkan, t.o.m. i det relativt sekulariserade Kuba, stoppa den del i förslaget som skulle ge homosexuella rätt att ingå äktenskap.

En betydelsefull lagändring från förra året innebär att transsexuella kubaner numera har rätt till könsbyte utan kostnad inom ramen för sjukvårdssystemet.

6.3.6 Mexiko

I staden Mexico City lyckades inte de kyrkliga ledarna stoppa lagstiftande församling från att nyligen godkänna en lag som tillåter civilrättsligt partnerskap för homosexuella.

6.3.7 Uruguay

Det största framsteget för hbt-personer i Latinamerika under året som gick var troligen när Uruguay, som första land på kontinenten, antog en lag som tillåter samkönade par att adoptera. Föga överraskande motsatte sig katolska kyrkan ändringen, men förlorade för en gångs skull kampen. Samkönade par kan sedan förra året även gifta sig (borgerligt) i Uruguay.

Landet har en lång tradition som föregångare på flera punkter. Bland annat var man det första landet i regionen som år 1907 godkände skilsmässa. Man var även tidiga med att ge kvinnor rösträtt år 1932.

Fel! Okänt namn

7 Fackliga rättigheter

Att få organisera sig och bilda fria och oberoende fackföreningar är en grundläggande mänsklig rättighet, som kränks och inskränks i ett flertal latinamerikanska länder. Samtidigt som de fackliga rättigheterna stärkts i en rad länder och den fackliga rörelsen spelat en avgörande roll i konsolideringen av demokratin i ett flertal länder kan vi konstatera att de fackliga rättigheterna kränks genom en mängd olika metoder i delar av Latinamerika: fysiskt våld, kränkande lagar och ovilja att se till att lagarna respekteras.

Colombia fortsätter att sticka ut genom att vara det land där facklig aktivitet oftast leder till döden. Utan tävlan är det fortfarande det land i världen där det är farligast att vara fackligt engagerad. I ISF:s (Internationella fackliga samorganisationen) årliga rapport framkommer att antalet fall av antifackligt våld i landet ökade med 25 procent under år 2008. Totalt 49 fackföreningsmedlemmar mördades. Så mycket som 60 procent av alla mord på fackligt aktiva i hela världen sker i Colombia.

I Centralamerika i allmänhet och Guatemala i synnerhet har förhållandena för fackföreningsmedlemmar generellt blivit värre. Under 2008 har det antifackliga våldet eskalerat: mord, hotelser, trakasserier, beskjutning, överfall och kränkningar blir allt vanligare. Även i Guatemala är det förenat med direkt livsfara att vara fackligt aktiv. Bara förra året mördades här över 20 ledare för fackföreningar, småbönder och grupper av ursprungsbefolkning.

Andra brott mot fackföreningsrörelsen i Latinamerika är de mängder av anställningsformer som undergräver facklig organisering och kollektiva förhandlingar. Arbetskraft från bemanningsföretag och avskedanden av fackliga ledare används för att slå ut facken och i en del länder, exempelvis Nicaragua, införs obligatoriska korttidskontrakt, vilket gör det omöjligt att öka antalet fackföreningsmedlemmar.

Den omstrukturering och liberalisering av handelsregler som skett i dagens globaliserade värld har lett till en betydligt större utsatthet för arbetare i de alltför exportfrizoner som uppstått i fattiga länder. Främst drabbas kvinnor, eftersom de ofta utgör majoriteten av de anställda i frizonerna. De tvingas arbeta till låga löner, på osäkra kontrakt och under hälsofarliga förhållanden. Vanligtvis finns mycket små eller inga möjligheter till facklig organisering.

Dominikanska republiken, Guatemala, Panama och Costa Rica är några av de länder där problemen med frizoner är stora. I Costa Rica är det framför allt de multinationella fruktföretagen som fortsätter med sina antifackliga metoder. I andra fall, som i Dominikanska republiken, står löntagarna utan alla rättigheter.

De få fackliga aktivister som trots allt finns i ländernas frizoner utsätts regelbundet för trakasserier och osakliga avskedanden. Förra året mördades generalsekreteraren för centralorganisationen CTH i Honduras och i Panama mördades en ledare från det nationella byggnadsarbetarförbundet Suntracs.

Vänsterpartiet har tidigare lagt fram en motion om fackliga rättigheter i världen (mot. 2008/09:A216). Vi ämnar inte upprepa alla de yrkanden som ställdes då, men med anledning av det förhöjda våldet mot fackligt aktiva på

Fel! Okänt namn på

den latinamerikanska kontinenten vill vi uppmana den svenska regeringen att använda alla medel som står till buds för att sätta press på exempelvis Colombias regering att vidta åtgärder för att stärka fackliga representanters rättigheter och se till att skyldiga fälls. Sådana påtryckningar kan exempelvis åstadkommas med hjälp av de associeringsavtal som EU förhandlar med Latinamerika (se vidare under avsnittet "EU:s associeringsavtal med Latinamerika"). Vi anser att EU:s inre marknad inte ska öppnas för företag som skapat sig konkurrensfördelar genom att inskränka de fackliga rättigheterna; i stället bör EU försöka stärka fackliga rättigheter i samarbetsländerna och understödja krav från respektive länders fackföreningsrörelser. Under ordförandeskapet i EU bör Sverige därför verka för att EU:s pågående förhandlingar om associeringsavtal med Centralamerika och Andinska gemenskapen kopplas till tydliga krav på att länderna ratificerar ILO:s åtta kärnkonventioner. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 22 september 2009

Hans Linde (v)

Ulla Andersson (v)

Jacob Johnson (v)

Marie Engström (v)